

Utvecklingsmöjligheter för den kommunala energi- och klimatrådgivningen

Slutrapport

Förord

Omställningen till ett hållbart fossilfritt energisystem är en av vårt samhälles viktigaste frågor. Vi måste alla hjälpas åt för att omställningen ska ske i den takt som krävs. För att åstadkomma en bred förankring av klimatomställningen behöver också allmänheten vara informerad och engageras.

I tre reviderade energirelaterade EU-direktiv ställs ökade krav på allmänhetens tillgång till information och rådgivning. Dessa krav syftar till att säkerställa att allmänheten har den information och rådgivning som behövs för att fatta välgrundade beslut i energirelaterade frågor. Det övergripande målet är att stärka konsumenters och aktörers möjligheter att bidra till omställningen av energisystemet. Samtidigt ska detta bidra till att uppfylla direktivens höga krav på energieffektivisering, ökad användning av förnybara bränslen och förbättrad energiprestanda.

Energimyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att med de omarbetade direktiven som utgångspunkt se över den kommunala energi- och klimatrådgivningen. I den tidigare publicerade delrapporteringen av uppdraget fastställdes att rådgivningen bidrar till att uppfylla relevanta delar av de krav på information och rådgivning som ställs, samtidigt som de ökade kraven ger anledning att se över rådgivningen.

I den här slutrapporten presenteras ett förslag på omorganisering av rådgivningen där Energimyndigheten föreslår att en nationell rådgivning bör införas som ett komplement till den kommunala rådgivningen. Den nationella rådgivningen föreslås ansvara för att besvara inkommande frågor från rådsökande, ansvara för den nationella webben för energirådgivning samt ta fram arbetsmaterial och samordna den kommunala rådgivningen. Den kommunala rådgivningen frigörs för att arbeta efter kommunala prioriteringar, med lokala kampanjer och arbeta faciliterande med kommunernas arbete med energifattigdom.

Den nationella rådgivningen förväntas bidra till en mer rättvis rådgivning där hela landet har tillgång till rådgivning av jämn kvalitet. En central rådgivning är ett effektivare sätt att hantera inkommande frågor. Förhoppningen är även att energirådgivningen ska vara en värdefull resurs för kommunerna genom att ge dem möjlighet att styra hur den lokala rådgivningen ska prioriteras.

Sammantaget kommer myndighetens föreslagna rådgivningsorganisation att bidra till att uppnå EU-krav på information och rådgivning, samtidigt som den förväntas vara mer flexibel och robust vid ändrade förutsättningar.

Eskilstuna i september 2024
Robert Andrén
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattande slutsatser	4
1 Bakgrund	6
1.1 Delredovisningen föreslår att en nationell rådgivning implementeras	6
1.2 En omarbetad rådgivning kan bidra ytterligare till åtgärder för ett omställt energisystem.....	7
2 Förslag till ny energirådgivning	8
2.1 Nationell rådgivning	8
2.2 Kommunal rådgivning	12
2.3 Avgränsning mellan rådgivningsfunktionerna	21
2.4 Den regionala nivån	22
2.5 Energimyndighetens roll	25
3 Finansiering	28
3.1 Ändra fördelningen av det kommunala bidraget	28
3.2 Fördelningsnyckel	29
3.3 Medel till den nationella rådgivningen och Energimyndigheten.....	29
3.4 En strategisk resurs	30
4 Förordningsförändringar	31
Referenser	32
Bilaga 1. Samråd	34

Sammanfattande slutsatser

Energimyndigheten föreslår att den nuvarande energi- och klimatrådgivningen omarbetas och delas upp i en nationell rådgivning som hanterar inkommande frågor och en kommunal rådgivning som arbetar mer strategiskt uppsökande. Om förslaget med en nationell och en kommunal rådgivning implementeras så minskar behovet av regionala utvecklingsledare som är en stödfunktion till den kommunala energi- och klimatrådgivningen. Energimyndigheten föreslår därför att rollen som regional utvecklingsledare tas bort.

Energimyndigheten föreslås fortsätta som ansvarig myndighet för energirådgivningen. Energimyndigheten föreslås fortsättningsvis ansvara för att beslut om stöd till kommunerna, och ha ett ansvar för den nationella rådgivningen.

Energimyndigheten bedömer att förslaget är ett kostnadseffektivt sätt att både uppnå de omarbetade direktivens krav och uppnå fler åtgärder för effektiv energianvändning samt bidra till att minska sårbarheten för småhusägare, organisationer och små- och medelstora företag bland annat vid höga energipriser. Förslaget utgår från en existerande organisation, effektiviserar hanteringen av den inkommande rådgivningen och frigör på så sätt de kommunala resurserna så att deras arbete ger ett högre värde. När kommunerna kan anpassa rådgivningen efter sina behov förväntas rådgivningen även vara en mer värdefull resurs för kommunerna. Rådgivningen kan även vara en värdefull resurs för att uppnå nationella ambitioner, t.ex. genom att sprida målgruppsanpassad information bidra till en ökad flexibilitet i elsystemet.

Den föreslagna rådgivningen bedöms likt den nuvarande rådgivningsformen uppfylla de krav på information och rådgivning som ställs i direktivet om energieffektivitet (EED), förnybarhetsdirektivet (REDIII) och direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD), men med större effekter. Vidare bedöms den föreslagna rådgivningsformen uppnå kraven på särskilda tjänster för personer som påverkas av energifattigdom, utsatta kunder och personer i låginkomsthushåll. Energimyndigheten bedömer även preliminärt¹ att den föreslagna rådgivningsformen uppnår delar av kraven på gemensamma kontaktpunkter. Detta avser endast gemensamma kontaktpunkter riktade mot rådgivningens målgrupper, och behöver kompletteras med gemensamma kontaktpunkter mot andra målgrupper². Om förslaget inte införs så kommer en annan/flera andra lösning/lösningar behöva införas för att kraven på rådgivning och information ska uppfyllas.

Energimyndigheten föreslår att varje kommun eller kommunsamarbete i sin ansökan om bidrag specificerar var de största effekterna kan nås med rådgivning och hur rådgivningen systematiskt och strategiskt ska arbeta riktat mot de områden och målgrupper som ger störst effekt. Med den föreslagna förändringen kan kommunerna

¹ Då riktlinjer för gemensamma kontaktpunkter inte publicerats innan rapportens deadline har det inte varit möjligt att göra en slutgiltig bedömning.

² Se delredovisningen för Energimyndighetens förslag på uppdelning av gemensamma kontaktpunkter baserat på målgrupper.

prioritera hur resurserna ska användas för att ge störst effekt givet kommunernas respektive förutsättningar och utmaningar. På så vis kan rådgivningen bli mer proaktiv och fokuserad vilket därmed förväntas leda till att den totala mängden åtgärder för en effektivare energianvändning som rådgivningen bidrar till kan öka. Den kommunala rådgivningen föreslås även ha ett antal obligatoriska uppgifter som styrs av Energimyndigheten. Uppgifterna inkluderar att arbeta samordnande med energifattigdom, att ta fram underlag med lokala uppgifter till den nationella rådgivningen och att arbeta med lokala kampanjer.

Energimyndigheten bedömer att den föreslagna nationella rådgivningen kommer att vara ett effektivare sätt att hantera inkommande frågor, då färre resurser än i dagens rådgivning kan nyttjas för denna uppgift. På sikt kan även en samlad nationell rådgivning stegvis automatiseras för att bli än mer effektiv. Samtidigt frigörs resurser för den kommunala rådgivningen så att den kan bli mer strategiskt uppsökande. Ytterligare fördelar är att en nationell rådgivning kan ha en större robusthet mot perioder med ett högre flöde av inkommande frågor, då det går att tillfälligt ta in resurser på ett nationellt plan. Den nationella rådgivningen förväntas även innebära en möjlighet att ta fram arbetsmaterial av hög kvalitet som kan nyttjas av den kommunala rådgivningen. Innehållet på den nationella rådgivningens webbsida ska enligt Energimyndighetens förslag också motsvara de informationskrav som finns i EU-direktiven.³

Arbetssättet leder till att kunskaper och erfarenheter från den kommunala rådgivningen som möter hushållens och företagens dagliga och lokala utmaningar och lösningar kan förmedlas nationellt genom nätverk och vid behov kan den nationella nivån ta fram material för att sprida uppfångade kunskaper och metoder.

Information om ny lagstiftning och regelgivning från Energimyndigheten kan förmedlas ut av den kommunala rådgivningen till relevanta målgrupper genom kampanjer eller material.

För att tydliggöra att rådgivningen primärt handlar om energifrågor och sätta rådgivarnas breda energikunskap i centrum föreslår Energimyndigheten att rådgivningen namn ändras från Energi- och klimatrådgivning till Energirådgivning.

³ Se kartläggningen i delredovisningen

1 Bakgrund

Energimyndigheten har i regleringsbrevet för 2024 fått i uppdrag att ”analysera hur den kommunala energi- och klimatrådgivningen kan utvecklas med hänsyn till Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 om energieffektivitet (energieffektivitetsdirektivet (EED)) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, (förnybartdirektivet (REDIII)). I uppdraget ingår att se över nuvarande förordning och lämna förslag på hur rådgivningen även kan innefatta åtgärder som minskar sårbarheten för småhusägare, organisationer och små- och medelstora företag bland annat vid höga energipriser.”

1.1 Delredovisningen föreslår att en nationell rådgivning implementeras

Uppdraget delredovisades till Regeringskansliet 22 maj 2024. Delredovisningen var i enlighet med uppdraget fokuserad på delarna som berör de omarbetade direktiven, men inkluderade även ett förslag på en uppdelning av den kommunala energi- och klimatrådgivningen i en nationell rådgivning som fokuserar på inkommande frågor och en lokal rådgivning som arbetar uppsökande. Enligt förslaget ska den nationella rådgivningen, som även föreslås ansvara för rådgivningens nationella webbplats och bistå den lokala rådgivningen med material och underlag, kunna hantera den inkommande rådgivningen med färre personer, samtidigt som kvaliteten i rådgivningen kan bli både högre och jämnare. Detta blir en avlastning för den lokala rådgivningen, som kan fokusera på det uppsökande arbetet.

Delrapporten inkluderade en kartläggning och en efterföljande analys av för rådgivningen relevanta artiklar i de omarbetade EU-direktiven. Direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD) inkluderades i kartläggningen trots att det inte var med i uppdraget, eftersom direktivet har omarbetats och ställer krav på rådgivning och information. Utöver ökade krav på energieffektivisering, förnybar energi och byggnaders energiprestanda innehåller direktiven även specifika krav på rådgivning och information. Det finns även krav på att det finns ett riktat arbete för att minska energifattigdom. Energi- och klimatrådgivningen kan användas för att uppnå kraven på rådgivning och information, men kan också vara ett av flera styrmedel som bidrar till att nå direktivens mål om energieffektivisering, andel förnybar energi och byggnaders energiprestanda. Rådgivningen säkerställer att Sverige uppnår flertalet av de krav som ställs i direktiven, men för att uppnå andra krav såsom att arbeta mot energifattigdom behöver rådgivningen ses över. Energimyndigheten bedömer också att det är viktigt att rådgivningen blir mer effektiv genom att implementera ett mer strategiskt arbetssätt samtidigt som den kompetens och de nätverk som har byggts upp under åren tas tillvara, utan att tappa tid för att sätta en helt ny verksamhet.

1.2 En omarbetad rådgivning kan bidra ytterligare till åtgärder för ett omställt energisystem

Omförhandlingen av EED, EPBD och REDIII innebär ökade krav på Sveriges energieffektivisering. Med nuvarande styrmedel finns t.ex. ett glapp på 67 TWh ackumulerade besparingar till 2030 utifrån de krav som ställs på Sverige i EED. För att uppnå dessa besparingar finns det ett behov av använda styrmedel för att främja en effektiv energianvändning, en ökad andel förnybara bränslen och en förbättrad energiprestanda. Energirådgivning är ett viktigt sådant för att hjälpa aktörerna inom rådgivningens målgrupper att ställa om. Det framgår i delrapporteringen att informationsmisslyckanden är en stor anledning till att energieffektivisering inte utförs, och att kommunal energirådgivning är ett styrmedel som bidrar till korrekt, opartisk och pålitlig information till mindre aktörer som har svårare att tillgodose sig information.

2 Förslag till ny energirådgivning

De omarbetade EU-direktiven innebär ambitiösa mål för energieffektivisering, förnybar energi och byggnaders energiprestanda. Detta i kombination med nya och bredare krav kring energifattigdom, att bedriva lokala kampanjer och på information och rådgivning ger anledning att ta fram en ny struktur på energirådgivning som kan uppnå kraven samtidigt som den har potential att bidra till direktivens övergripande krav. För att uppnå detta bör energirådgivningen omarbetas så att den arbetar strategiskt med att hitta och försöka uppnå åtgärder för effektiv energianvändning, en ökad andel förnybar energi och högre energiprestanda inom rådgivningens målgrupper.

En effektiv och strategiskt arbetande rådgivning kan minska olika sorters sårbarhet hos hushållen och företagen. Information och kunskaper om åtgärder för en effektiv och flexibel energianvändning och produktion ökar förmågan till anpassning och därigenom motståndskraften vid prisförändringar eller andra störningar i energitillgången. Den nya rådgivningen bidrar på så sätt till ett mer hållbart och robust energisystem.

2.1 Nationell rådgivning

I delrapporten föreslås att en nationell rådgivning som hanterar inkommande rådgivning ska implementeras. Den nationella rådgivningen föreslås bestå av ett antal rådgivare vars arbetsuppgifter inkluderar att svara på inkommande samtal och e-post, uppdatera och bemanna den nationella webbsidan för energi- och klimatrådgivning⁴, samt stötta de kommunala rådgivarna genom att ta fram informationskampanjer och gemensamt rådgivningsmaterial. Åtgärden förväntas leda till högre effektivitet i den inkommande rådgivningen, då färre resurser används för att hantera de inkommande frågorna. Genom att lyfta fram aktuella och vanligt förekommande frågor på webbsidan kan dessutom antalet inkommande frågor minska något genom att rådsökande finner svaret på webbsidan och inte behöver ta personlig kontakt. Den nationella rådgivningen innebär även en möjlighet till en viss specialisering. Nationella rådgivare behöver ha breda kunskaper inom energiområden, men det skulle vara möjligt att erbjuda djupare kunskaper inom vissa ämnen.

2.1.1 Arbetsuppgifter och kompetens

Den nationella rådgivningen kommer att arbeta med att besvara frågor och ha en samordnade roll mot de kommunala rådgivarna. De som arbetar på den nationella rådgivningen bör även ha olika kompetenser.

⁴Om rådgivningen i enlighet med förslaget byter namn till energirådgivning så bör ett namnbyte för den nationella webbsidan övervägas.

Svara på inkommande frågor

Den nationella rådgivningsfunktionen svarar på inkommande frågor från rådsökande via telefon och epost. De föreslås även ha möjlighet att boka in digitala möten hos rådsökande om detta efterfrågas och bedöms vara aktuellt. Flödet för inkommande frågor varierar över året vilket möjliggör ett större fokus på att producera mer omfattande material under lugnare perioder.

Hålla webbsidan aktuell

Den nationella webbsidan föreslås administreras och uppdateras av den nationella rådgivningsfunktionen. Funktionen bör nyttja sin insikt i aktuella frågor och ämnen och lyfta dessa på webbsidan för att minska antalet enkla frågor om liknande saker. Målet är att rådsökande i första hand ska vända sig till den nationella webbsidan, och i andra hand söka personliga råd via telefon och epost. För att uppnå detta bör webbsidan hållas aktuell, och uppdateras regelbundet. Om rådsökande börjar ställa liknande frågor eller verkar särskilt intresserade av specifika ämnen så kan ämnet lyftas fram på webbsidan. Vid framtagandet av material till webbsidan ska Energimyndigheten bidra med expertkompetens om behovet finns.

Ta fram stödmaterial till de kommunala rådgivarna

Olika typer av stödmaterial till de kommunala rådgivarna kan med fördel tas fram nationellt för att undvika dubbelarbete. Detta inkluderar material för att förenkla den kommunala rådgivningens arbete såsom checklistor, informationssidor, broschyrer och olika typer av beräkningsmaterial. Detta är ett effektivt sätt att ta fram denna typ av material, som tidigare till stor del har tagits fram lokalt. Ytterligare en fördel är att nationellt arbetsmaterial ser likadant ut och har samma kvalitet i hela landet. Vid framtagandet av stödmaterial ska Energimyndigheten bidra med expertkompetens om behovet finns.

Ta fram kampanjer

Den nationella rådgivningen föreslås ta fram kampanjer som kan köras nationellt och/eller kommunalt. Energimyndigheten bör ha det främsta ansvaret för att välja ämnen för kampanjer eftersom dessa kan användas för att uppnå relevanta EU-krav, men den nationella rådgivningen som har bättre insyn i behov bör vara delaktiga i beslut om kampanjer. Vid framtagandet av kampanjer ska Energimyndigheten bidra med expertkompetens om behovet finns.

Samordning av de kommunala rådgivarna

Den nationella rådgivningen är ansvariga för att ta fram nätverk för kunskapsutbyte, ordna med konferenser och ha digitala träffar för de kommunala rådgivarna. Syftet är dels att de kommunala rådgivarna ska ha möjlighet att utbyta erfarenheter och kunskap med varandra, men även att den nationella rådgivningen ska hålla dem uppdaterade om vilka frågor och ämnen som är aktuella och ta fram utbildningar vid behov. I denna uppgift ingår även att hålla i utbildningar för kommunala rådgivare.

Kompetens

För att bibehålla god kvalitet på den nationella rådgivningen bör rådgivarna besitta en generell energikompetens. För att kunna ge anpassade råd till rådsökande från hela Sverige, med varierande klimat, bebyggelser, demografier osv, är det positivt om de nationella rådgivare som anställs har olika bakgrund och erfarenheter.

Vid framtagning av material och uppdatering av webbsidan är det av stor vikt att det finns kompetens inom kommunikation hos den nationella rådgivningen. Tillsammans

med generell energikompetens kan kommunikatörer ta fram material och webbsidor av god kvalitet, vilket är av stor vikt både lokalt och nationellt. Kompetens inom kommunikation är även viktig vid framtagande av kampanjer.

Den nationella rådgivningen bör även inkludera en samordnare för den nationella funktionen för att säkerställa att den fungerar väl och i sin tur kan samordna de kommunala rådgivarna.

Uppföljning

För att möjliggöra uppföljning bör nationella rådgivare registrera information om varje rådgivning.

2.1.2 Innehållet på den nationella webbsidan kan anpassas för att uppfylla EU-krav

Den nationella webbsidans innehåll ska motsvara de informationskrav som inom utredningen⁵ har bedömts kunna uppfyllas genom information på webbsidan. Till exempel bör den nationella webbsidan vara en kanal för att informera om statliga stöd som finns tillgängliga för målgrupperna⁶. Detta förväntas vara en god spridningskanal som många kommer att söka sig till för information, och det är därför viktigt att information om finansieringsmöjligheter finns tillgängliga på webbplatsen. Webbsidan ska även informera enligt relevanta krav i EED artikel 29 och 28.5.

2.1.3 Format för rådgivningen

Hur den nationella rådgivningen bäst tillsätts bör ses som en intern fråga för Energimyndigheten. Myndigheten kan välja att anställa rådgivare eller att handla upp tjänsten beroende på vad man bedömer lämpligast. Om den nationella rådgivningen upphandlas så är det av fördelaktigt vara öppen för att funktionen antingen kan vara placerad centralt i en stad eller sitta spritt över landet så att logistik inte blir viktigare än kompetens.

2.1.4 Konsekvenser av förslaget

I detta avsnitt lyfts för- och nackdelar med förslaget. I de fall det bedöms finnas åtgärder som kan minimera nackdelarna lyfts dessa.

Energimyndigheten bedömer att fördelarna med förslaget överväger nackdelarna då den inkommande delen av rådgivningen förväntas bli mer effektiv och mer rättvis. Den nationella rådgivningen har jämfört med enskilda rådgivare på kommuner bättre förutsättningar att hantera när efterfrågan på rådgivning ökar, till exempel vid höga energipriser. För att hantera en ökad efterfrågan kan den nationella rådgivningen skala ner på sina övriga uppgifter, och vid behov kan tillfälliga resurser sättas in och till en relativt låg kostnad minska trycket i hela landet.

Nationell rådgivning ökar rådgivningens jämlikhet

En nationell rådgivning innebär att alla inkommande rådgivningar kan genomföras med en liknande rådgivningskvalitet, vilket är viktigt för att säkerställa en jämlik rådgivning som alla inom rådgivningens målgrupper har tillgång till. Kommuner kan

⁵ Se kartläggningen i delredovisningen

⁶ Krav i EED 30.3

välja att inte ansöka om bidrag för kommunal energi- och klimatrådgivning, vilket har lett till att invånare, föreningar och företag inom enstaka kommuner inte har haft tillgång till energi- och klimatrådgivning genom åren. För att rådgivningen ska kunna ses som rättvis är det grundläggande att alla inom rådgivningens målgrupper har tillgång till rådgivning, men också att den är av liknande kvalitet över hela landet. Detta skulle en nationell rådgivning säkerställa.

Effektivt framtaget arbetsmaterial

Den nationella rådgivningen kommer att ta fram arbetsmaterial som kan användas av de kommunala energirådgivarna. Att ta fram arbetsmaterial på den nationella nivån är effektivt, då enskilda kommuner inte behöver ta fram arbetsmaterial i någon större utsträckning. Arbetsmaterialet kommer dessutom vara av samma kvalitet över hela landet. Det kan även förväntas vara av högre kvalitet eftersom den nationella rådgivningen både har tillgång till expertkunskaper från Energimyndigheten och kommunikatörer vid framtagandet.

Risker med en nationell rådgivning

Det finns även risker kopplat till att implementera en nationell rådgivning. Den största risken är att den lokala kunskapen och förankringen kommer att minska när inkommande rådgivning hanteras nationellt. Detta eftersom de nationella rådgivarna inte har möjlighet att ha lokalkännedom om alla kommuner. Genom att bygga upp en kunskapsbas om respektive kommun med bland annat informationsblad med kommunspecifik information och kartor över t.ex. lämpliga områden för olika typer av uppvärmning går det att erbjuda en viss lokal kunskap. Detta kan lokala rådgivare bistå med. Ytterligare en risk med förslaget är att de kommunala rådgivarna förlorar möjligheten att hålla sig uppdaterade inom aktuella ämnen och att genom rådgivning öka sin kunskap inom dessa. Detta föreslås lösas genom att den nationella rådgivningen ansvarar för att hålla de kommunala rådgivarna uppdaterade, exempelvis genom regelbundna nyhetsbrev eller möten. Vidare bör de lokala rådgivarna ha möjlighet att till viss del hålla sig uppdaterade och utveckla sina kunskaper genom de aktiviteter de genomför på lokal nivå. Andra risker som har lyfts under utredningens gång är att de inkommande samtalen till viss del ses som marknadsföring av de kommunala rådgivarna och att förslaget innebär att de förlorar en marknadsföringskanal och att det är sannolikt att de rådsökande föredrar att prata med lokala rådgivare.

Behovet av platsbesök

Både i utvärderingar⁷ och i samtal med energi- och klimatrådgivare lyfts platsbesök som en framgångsfaktor som gör det mer sannolikt att åtgärder genomförs efter rådgivningen. Den nationella rådgivningsfunktionen kommer inte ha möjlighet att genomföra platsbesök, men skulle i stället kunna erbjuda en digital version av ett platsbesök. I de fall den rådsökande inte har kapacitet att genomföra ett digitalt platsbesök kan i stället en lokal rådgivare genomföra ett fysiskt besök. Rådgivare med erfarenhet av likande uppdelning har noterat att när det gäller rådgivning mot småhusägare räcker det ofta med ett telefonsamtal, men att rådgivning mot företag och föreningar ofta kräver ett platsbesök och slussas ofta vidare till lokala rådgivare⁸.

⁷ Technopolis, 2024. *Utvärdering av den kommunala Energi- och klimatrådgivningen 2021–2023*. <https://www.energimyndigheten.se/495e68/contentassets/5aeebf56b7674d66908096dfda21c697/utvardering-av-energi-och-klimatradgivningen-20212023.pdf>

⁸ Region Stockholm har en central rådgivning.

I avsnitt 2.2.2 föreslås den kommunala energirådgivningen få möjlighet att erbjuda platsbesök enligt kommunala prioriteringar.

2.2 Kommunal rådgivning

De omförhandlade direktiven EED, EPDB och REDIII innebär nya och bredare krav på vad rådgivningen ska uppnå. Den kommunala rådgivningen föreslås nyttjas för att uppnå dessa krav genom att bland annat ge resursen en faciliterande roll i kommunens arbete med energifattigdom och fortsatt låta resursen arbeta med lokala kampanjer. Utöver detta föreslås den kommunala rådgivningen arbeta på ett mer proaktivt och strategiskt arbetssätt där kommunerna får möjlighet att använda resursen anpassat till sina egna behov. Kommunerna föreslås nyttja rådgivningen till att inom sitt geografiska område främja åtgärder för en effektivare energianvändning. De föreslås även få en tydligare roll i att främja kommunens arbete med energiberedskap i och med den föreslagna kampanjen i avsnitt 2.2.7. Resursen bör även kunna fungera som ett bollplank vid framtagande av kommunens energiplan⁹.

Den kommunala rådgivningen föreslås bestå av två delar – en del som alla kommuner arbetar med och en del som kommunerna själva styr över i ansökan.

2.2.1 Obligatoriska delar av den lokala rådgivningen

Alla kommuner som beviljas medel för rådgivning ska arbeta med uppgifter som Energimyndigheten bedömer vara obligatoriska. Syftet är att säkerställa att alla kommuner som erbjuder rådgivning arbetar med de energirelaterade frågor som bedöms viktiga att arbeta med i kommunerna.

- *Arbeta uppsökande mot energiineffektiva områden/företag/föreningar.*
Rådgivningen bör arbeta med att identifiera aktörer med stor potential till energieffektivisering inom rådgivningens målgrupper, och arbeta uppsökande mot dessa. Syftet är att nyttja rådgivningens kompetens för att uppnå energieffektiviseringar där energivinsterna är som störst, och att på sått bidra till de energieffektiviseringskrav som EU ställer på Sverige. Här finns det stort behov av den existerande rådgivningsorganisationens kunskap om kommunerna. Detta innebär även att kommunerna tar ett tydligare ansvar för att identifiera energieffektiviseringsbehov och för att uppnå energieffektivisering. Att arbeta uppsökande mot kommunens mer energiineffektiva aktörer är även en förebyggande åtgärd som kan minska aktörernas sårbarhet vid t.ex. höga energipriser genom att minska enskilda aktörers energibehov. Arbetssättet uppfyller även kravet i EED artikel 22.4 om att ge heltäckande stöd till hushåll med särskild inriktning på byggnader med sämst energiprestanda, vilka kan förväntas klassas som energiineffektiva. Arbetssättet skulle kunna dra stor nytta av om energirådgivare kan få tillgång till den data som finns i energideklarationer,

⁹ Det vill säga den kommunala energirådgivaren ska kunna väga in i vad som bör lyftas i energiplanen och kan vara ett bollplank, men bör inte i rollen som energirådgivare utföra själva arbetet.

vilka kan nyttja för att kartlägga energiprestanda och hitta områden med låg energiprestanda som skulle kunna dra nytta av riktade åtgärder. Här finns det en anledning att se över lagen om energideklaration för byggnader för att säkerställa att energirådgivare kan begära ut informationen om byggnaders energiprestanda och informationen kopplat till detta.

- *Stötta den nationella rådgivningen genom att ta fram lokal information.* Den lokala rådgivningen bör stötta den nationella rådgivningen genom att ta fram information om kommunen som kan vara till nytta vid nationell rådgivning. Den nationella rådgivningen bör specificera vilket typ av underlag man är i behov av, men exempel är information om det lokala energibolaget och en karta över vart i kommunen bergvärme är lämpligt. Den lokala rådgivningen bör efter framtagandet av det initiala underlaget informera den nationella rådgivningen om underlaget bör uppdateras.
- *Arbeta med energifattigdom.* Förutsatt att en kommun har energifattiga invånare enligt den svenska definitionen¹⁰ ska kommunen arbeta riktat mot dessa enligt beskrivningen i avsnitt 2.2.6.
- *Arbeta med kampanjer.* Den nationella rådgivningen ansvarar för att ta fram kampanjer. Om dessa ska drivas lokalt så ansvarar de lokala rådgivarna för att genomföra detta arbete. Ett exempel på en lokal kampanj är den energibredskapskampanj som beskrivs i avsnitt 2.2.7.
- *Platsbesök vid behov (äldre, personer som har svårt med teknik etc.).* De nationella rådgivarna avgör om det finns behov av att erbjuda ett besök från en lokal rådgivare. Om det bedöms relevant slussas ärendet till en lokal rådgivare som bokar in tid för ett platsbesök. Den nationella rådgivaren bör sammanfatta samtalet och vad personen efterfrågade hjälp med så att den lokala rådgivaren är bekant med ärendet och kan förbereda sig.

2.2.2 Lokal rådgivning bör anpassas efter kommunernas behov

Kommunernas förutsättningar skiljer sig åt på flera sätt: geografiskt, demografiskt och sett till boendestruktur. Även förekomsten av och typen av företag varierar mellan olika kommuner. En mer anpassad rådgivning där kommunerna själva delvis prioriterar hur resursen kan användas innebär att kommunerna kan få större nytta av resursen samtidigt som de tar ett större ansvar för hur rådgivningen i kommunerna ska se ut. Det finns därför anledning att till viss del låta kommunerna anpassa rådgivningen efter sina behov. Fördelningen av målgrupperna varierar mellan kommunerna som därför själva bör besluta vart resurser för platsbesök prioriteras – mot småhusägare, föreningar eller företag.

Möjlighet till platsbesök

Som ett komplement till den nationella rådgivningen föreslås den kommunala rådgivningen även fortsättningsvis ha möjlighet att erbjuda platsbesök hos företag, föreningar eller småhusägare i mån av tid. Här förväntas kommunerna prioritera rådgivningsresurserna efter de lokala behoven och förutsättningarna.

¹⁰ Den svenska definitionen av energifattigdom har inte presenterats.

Energimyndigheten belyser att småhusägare generellt förväntas få tillräcklig hjälp av den nationella rådgivningen, medan företag och föreningar förväntas ha större behov av att få platsbesök¹¹. Det finns dock kommuner med en låg förekomst av föreningar och små- och medelstora företag som kan tänkas fortsatt vilja prioritera rådgivning mot småhusägare.

2.2.3 Krav på kommunerna

För att vara kvalificerade för bidrag till rådgivningen bör kommunerna uppfylla vissa krav. Den kommunala rådgivningen ska till viss del anpassas efter kommunens prioriteringar och behov av energieffektivisering. Ett krav bör därför vara att kommunerna har god kunskap om sina energirelaterade behov. Ett underlag för ansökan bör därför vara att kommunerna har en aktuell energiplan. För att ge kommunerna tid att ta fram en sådan bör detta krav trappas upp stegvis. Vidare bör det finnas krav på att kommunerna tar fram kvantitativa mål för rådgivningen som följs upp årligen via Energimyndighetens system för rapportering av aktiviteter inom energirådgivningen. En kvalitativ uppföljningsrapport där det framgår vilka kvalitativa värden rådgivningen har bidragit till bör även lämnas in i slutet av stödperioden. Här bör kommunen till exempel visa hur man har arbetat med att identifiera och uppsöka aktörer inom målgruppen med energieffektiviseringsbehov.

2.2.4 Samordningen med andra energirelaterade tjänster

Kommunala energi- och klimatrådgivare har ofta en deltidstjänst där rådgivaren också har en annan roll i kommunen för att uppnå en heltidstjänst.¹² Under utredningen har frågor uppkommit om det finns specifika roller inom kommunen som i de fall behovet finns bör kombineras med rådgivning för att uppnå synergier med rådgivningen. Kommunernas möjlighet att uppnå synergier mellan rådgivning och en annan tjänst beror på rådgivarnas kompetens och vilka behov kommunerna har. Det skulle vara begränsande att styra vilken typ av tjänst rådgivningen får kombineras med, både sett till kommunernas möjlighet att styra vilken kompetens rådgivaren ska ha och sett till vilka synergier en kommun vill uppnå. Eftersom kommunerna i framtiden ska kunna styra rådgivningen efter sina behov behöver det vara upp till dem vilken kompetens rådgivare ska ha. Det bör därmed även fortsatt vara upp till kommunerna hur tjänsterna kombineras. Energimyndigheten ser dock stora fördelar med att kombinera rådgivningstjänsten med att arbeta med energiplanering. Här bedöms det finnas synergier eftersom rådgivare har stor kompetens inom både energi och lokala frågor, och ska arbeta mot områden med stor potential för energieffektivisering.

2.2.5 Förläng stödperioden

Stödperioden för kommunala energi- och klimatrådgivare är i nuläget ett eller två år beroende på utlysning. Under utredningens gång har både representanter för kommunerna och de kommunala energi- och klimatrådgivarna lyft att stödperioden är kort vilket ger stor osäkerhet i rådgivningens finansiering och gör det svårt att planera

¹¹ Rådgivare inom Region Stockholm har lyft att småhusägare ofta får tillräcklig information från digital rådgivning medan företag och föreningar tenderar ha behov av platsbesök.

¹² I mindre kommuner/kommunsamarbeten beror detta på att det inte finns tillräckligt stort stödunderlag för att finansiera en heltidstjänst, medan det i större kommuner/kommunsamarbeten även kan bero på en vilja att ha flera energi- och klimatrådgivare på deltid i stället för att ha en på heltid.

hur resursen ska nyttjas. Att stödet beslutas efter att kommunernas budget sätts lyfts också som ett problem, eftersom kommunerna behöver besluta om de vill ha rådgivning innan de vet om kommunen blir beviljad stöd. Utredningens förslag om att låta kommunerna nyttja rådgivningen mer strategiskt kommer att innebära en mer omfattande ansökan med en mer omfattande resursplanering än tidigare. Det är även viktigt att kommunerna har möjlighet att göra en mer långsiktig planering av hur resursen ska nyttjas. Energimyndigheten föreslår därför att stödperioden för energirådgivning förlängs till tre år. För att säkerställa en jämnare arbetsbelastning för myndigheten hade det varit fördelaktigt om kommunerna ansökte om stöd spritt över treårsperioden, till exempel genom att dela in kommuner i tre olika grupper som söker stöd ett år i taget.

2.2.6 Energifattigdom

Ekonomisk sårbarhet är något som breda grupper av samhället kan uppleva periodvis och av olika skäl. Det spänner från hushåll med höga fasta kostnader som på grund av makrohändelser med effekt på priser, eller livsomständigheter som arbetslöshet eller sjukdom får en mer trängd situation, till de hushåll som mer permanent och ibland strukturellt lever med små ekonomiska marginaler. Skillnaden mellan dessa grupper är en fråga om handlingsutrymme där de som är mest sårbara har färre möjligheter att göra anpassningar för att förbättra sin situation. Prisökning på nödvändiga varor som energi slår hårdare mot hushållsgrupper med mindre marginaler bland annat eftersom de har ett mindre effektiviseringsutrymme i sin konsumtion, de har mindre eller ingen överkonsumtion att dra ner på, visar forskningsstudier.¹³ Hushåll med mindre marginaler som äger sitt boende har också svårare att finansiera de investeringar som krävs för att förändra sin situation på sikt, till exempel genom att energieffektivisera sina boenden. Hushåll som hyr sitt boende har å andra sidan begränsade möjligheter att energieffektivisera utan är hänvisade till de val som fastighetsägaren gör.

Energifattigdom beskrivs brett som att hushållen inte har råd att konsumera tillräckligt med energi utan att försaka andra nödvändiga varor och tjänster. Huruvida ett hushåll är energifattigt eller inte är svårt att mäta, dels på grund av att uppfattningen om vad som är en tillräcklig konsumtion av energi varierar, dels eftersom det inte går att veta vilka prioriteringar som hushållen gör inom ramen för sin privatekonomi. Det faktum att hushåll drar ner på annan nödvändig konsumtion för att ha råd med energi benämns ”dold energifattigdom”.

I Sverige finns för närvarande ingen definition av energifattigdom men en utgångspunkt är att det förekommer risk för energifattigdom i gränssnittet mellan hushåll med låg inkomstnivå och höga energipriser, speciellt för boende i byggnader med låg energiprestanda. På en nationell nivå är det sannolikt möjligt att samköra register på energiprestanda för flerbostadshus med register på inkomstnivån på de boende i flerbostadshuset eller flerbostadsområdet för att på så sätt få en bild av vilka hushåll som skulle bli hjälpta av energieffektiviseringsåtgärder. För småhusbeståndet finns inte tillräckliga och tillförlitliga data på energiprestanda för att göra motsvarande analys.

¹³ Heindl P, 2015. Measuring Fuel Poverty: General Considerations and Application to German Household Data, Public Finance Analysis, Vol. 71 (2), pp. 178-215

Det finns fördelar med att analysera förekomsten av energifattigdom eller risk för energifattigdom på en lokal nivå. Plan- och byggnämnd har kunskaper om byggnadsbeståndet och de sociala och omvårdande förvaltningarna har kunskaper om levnadsförhållande och demografi. Kommunerna har ansvar för innevånarnas bostadsförsörjning och det yttersta ansvaret för att innevånarna får den hjälp och stöd de behöver i sociala frågor, så givet den nya lagstiftningen så kommer frågan om energifattigdom på ett eller annat sätt att vara en angelägenhet för kommunerna.

Den kommunala rådgivningen har ofta inte kompetens inom alla de aspekter som berör sårbarhet. I arbetet inom områden som ekonomisk sårbarhet och beredskapsfrågor är det därför naturligt att rådgivningen har en mer samordnande/faciliterande roll och fungerar som en kunskapskanal.

Information till sårbara hushåll bär på utmaningen att dessa hushåll ibland inte aktivt söker information. Ibland finns inte insikter om utmaningen, ofta finns en upplevd och ibland korrekt uppfattning att de själva inte har rådighet i sin situation. Många gånger saknas grundläggande kunskaper om hur energisystemet fungerar ur ett konsumentperspektiv, vad de har för valmöjligheter och vad de har för rättigheter.

Information till sårbara hushåll kan delas in i en del som riktar sig direkt till hushållen och en annan del som riktar sig (indirekt) till andra aktörer men som har effekter på sårbara hushålls situation.

I EU-lagstiftningen kring sårbara och energifattiga hushåll och företag ligger betoningen på de kostnader och besparingar som är förknippade med boende och lokaler. I Sverige finns förvisso en stor potential till energibesparingar genom att effektivisera inom området men i jämförelse med andra medlemsländer är den fossila energikonsumtionen för boendeändamål mindre. Däremot är transporterna i Sverige till stor del fortfarande drivna av fossila energikällor samtidigt som hushållens och företagens upplevda och reella ekonomiska sårbarhet i frågan om transporter är en politisk viktig fråga med koppling till acceptans. I den meny av områden som rådgivningen kan arbeta med finns redan transporter. Mot denna bakgrund kommer några av de föreslagna konkreta åtgärderna beröra transportfrågan.

Informationsåtgärder som riktas direkt till sårbara eller energifattiga hushåll och företag kan göras i samarbete med eller tillsammans med förvaltningar /yrkesroller som har erfarenhet av och kompetens i sociala frågor. När det gäller energifattiga så är det egna handlingsutrymmet inte alltid så stort, däremot så kan information om möjligheter och rättigheter hjälpa dem att ställa krav på aktörer med påverkan på deras situation. Yrkesroller som har både påverkan på energifattigas situation och kunskap om målgruppen kan behöva information men även ge kunskap. Exempel på dessa är fastighetsägare, fastighetsskötare, sjukvårds- och omvårdnadspersonal.

Nationellt framtaget material

Nationellt framtaget material behöver vara anpassat för sårbara eller energifattiga hushålls behov och ibland även till bostadstyp. Innehållet kan handla om grunderna i hur el/energimarknaden fungerar, rättigheter för hyresgäster vad gäller t ex inomhustemperatur, elsäkerhet och standard, information om avtal och konsumenträtt samt om vart hushållen kan vända sig om något inte fungerar som det ska till exempel konsumentrådgivningen, Jämförelsetjänster och annan information om vad som är bra att tänka på vid val av olika produkter och tjänster. Råd och guider anpassat till

boendeform (lägenhet, småhus) om enkla åtgärder och beteendeändringar som gör skillnad, t.ex. kring vädring, handhavande av apparatur och belysning. Material riktat till sårbara hushåll som äger sitt boende kan bestå av information om ny lagstiftning, specificering av krav och tidshorisont. Finansieringsmöjligheter (inklusive information om eventuella stöd) och tillgodoräkning av investeringar samt konsumentrelaterad information om energieffektiviserings-, flexibilitets- och lagringstjänster, produkter eller byggnation/installation.

Material för kampanjer och speciella satsningar kan tas fram tillsammans med andra myndigheter till exempel Folkhälsomyndigheten, Skolverket, Energiinspektionen, Trafikverket. Material och satsningar skulle även kunna tas fram tillsammans med föreningar som till exempel Riksidrottsförbundet och Eneff.

Materialet behöver finnas översatt till olika språk och skulle kunna bestå av t.ex. korta filmer/animeringar, posters/anslag, broschyrer, brev- och epostmallar och kurspaket.

Förslag på aktiviteter

Energirådgivarna kan genomföra möten/nätverkande med yrkesgrupper som dagligen möter hushåll som kan vara energifattiga eller sårbara för att öka kännedomen om frågan och diskutera samarbetsformer. Exempel på sådana yrkesgruppen är biståndshandläggare, hemsjukvård och hemtjänstpersonal.

Kontaktuppgifter till Energirådgivningen kan föras in på olika material som funktionerna ovan delger sina kunder samt på webbplatser och genom posters/anslag i besökslokaler. Information om rådgivningen kan även ges muntligt. Broschyrer/material med råd av praktisk karaktär kan delas ut eller finnas tillgängliga i besökslokaler och kommunala bibliotek.

Vid event som festivaler och gatufester eller varför inte en helt vanlig torsdagseftermiddag skulle rådgivningen kunna ställa sig på en central plats i ett område med hög andel sårbara hushåll. Där kan de tillsammans med medarbetare från social förvaltning och eventuellt konsumentrådgivningen dela ut broschyrer om allmänna eller specifika råd samt svara på enkla frågor.

Rådgivningen skulle kunna hålla kurser/informationstillfällen på bibliotek för elever inom SFI och/eller för medlemmar i föreningar och församlingar i områden med hög andel sårbara hushåll. Rådgivningen kan utbilda personer som i sin tur kan hålla kurser på andra språk än svenska.

I vissa fall anslag vid fritidshusområden eller utskick till adresser för annan bebyggelse då det förekommer att sårbara hushåll bor i byggnader som inte är tjänliga för bostadsändamål.

EU ser energigemenskaper som en av flera vägar att skapa engagemang underifrån och att etablera mer förnybar energi i systemet. Syftet med dessa är att generera miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar för sina medlemmar. Enligt direktivet om byggnaders energiprestanda ska medlemsstaterna särskild vidta nödvändiga åtgärder för att tillhandahålla skräddarsydd information till sårbara hushåll. Denna information ska också göras tillgänglig för lokala myndigheter och det civila samhällets organisationer¹⁴. Energimyndigheten har i uppdrag av regeringen att

¹⁴ Artikel 29.1 i Direktivet om byggnaders energiprestanda (EU) 2024/1791. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401275

utreda förutsättningarna för att bilda och bedriva verksamhet i gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper och vid behov föreslå ytterligare insatser för att främja sådana gemenskaper¹⁵. Beroende på slutsatserna i uppdraget så kan energirådgivarna förmedla information och material om energigemenskaper till sårbara hushåll.

Fastighetsägare av hyreshus har en tvådelad roll, de har rådighet över sina hyresgästers situation samtidigt som de kan tillhöra gruppen sårbara företag. I det senare spelar det ingen roll om ägaren är privat eller kommunalt ägt, det som avgör är antalet anställda och huruvida företaget bedöms som sårbart för höga energipriser. Energirådgivningen kan ha informationstillfällen för och/eller skicka ut material till kommunens hyresfastighetsägare för att öka kunskaperna om energifattigdom. Träffar och/eller workshops kan ordnas tillsammans med fastighetsägarna och sociala förvaltningar (eller yrkesgrupper inom förvaltningen) för att ta fram arbetssätt/aktiviteter för att nå ut med information om rådgivningen till de sårbara hushållen, men även nå ut till hushållen med information om konkreta enkla åtgärder för att effektivisera energianvändningen i respektive lägenhet. Fastighetsskötare kan informeras/utbildas i enkla åtgärder för att effektivisera energianvändningen i hyresfastigheten. Energirådgivaren kan vara en kanal till små fastighetsägare om nya lagar och krav.

I det fall kommunen ingår i en region som har angett satsningar mot ett mer transporteffektivt samhälle i sin regionala utvecklingsplan och att kommunen så har identifierat att sårbarhet föreligger gällande kommunens hushålls möjligheter att transportera sig så kan informationsåtgärder riktas mot hushåll eller områden där sårbarhet är identifierad. Befintliga tjänster och möjligheter behöver göras kända och förklarade, till exempel sträckning, turtäthet, anropsmöjligheter och betalningssätt för kollektivtrafik, rättigheter gällande transporter till skola, sjukvård samt för funktionsnedsatta. Vidare kan information förmedlas om bildelningstjänster/pooler, appar eller andra system för samåkning till fritidsaktiviteter eller arbetsplatser. Redan idag arbetar vissa kommuner med cykelkampanjer där information om cykeln som transportmedel samt cykellån/köp och prova-på tillfällen för de kommuner som erbjuder det. Det är en typ av aktivitet som fler kommuner skulle kunna använda i arbetet med sårbarhet inom transportområdet.

Kunskap om energi- och klimatfrågor är sedan länge en del av läroplanerna för skola och fritidsverksamhet och det finns på många håll ett gediget arbete med detta. Det finns goda exempel på lekfulla och kreativa sätt att väva in energi- och klimatfrågor i många ämnen och för olika åldrar. Speciella satsningar eller utbildningsmaterial kan tas fram av den nationella rådgivningen med hjälp av Skolverket. Ansvar för energihushållning och ekonomi ska inte läggas på de sårbara hushållens barn och ungdomar men då föräldrar i dessa hushåll i vissa fall inte har möjligheter att förmedla kunskaper på samma sätt som mindre sårbara hushåll så kan aktiviteter i skolor och fritids i områden med hög andel sårbara hushåll vara prioriterat.

Kommunen skulle kunna erbjuda praktik och sommarjobb kopplade till rådgivningen för äldre barn och ungdomar från områden med hög andel sårbara hushåll. Detta

¹⁵ Klimat- och näringslivsdepartementet, 2024. *Uppdrag att utreda förutsättningarna för energigemenskaper och eventuellt behov av främjandeinsatser*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/25cdd7ec1f3c417398d2b8c7d50eb435/uppdrag-att-utreda-forutsattningarna-for-energigemenskaper-och-eventuellt-behov-av-framjandeinsatser.pdf>

föreslås vara finansierat av kommunala medel och är särskilt intressant i kommuner där energiproduktion eller elintensiva arbetsplatser finns.

Föreningslivet förenar människor på en lokal nivå i gemensamma intressen. Att barn och ungdomar, men även vuxna engagerar sig i föreningsliv, är gynnsamt för att minska utanförskap och segregation. Samtidigt visar Myndigheten för ungdoms och civilsamhällefrågors uppföljning av ideella föreningars villkor 2023 att många ideella föreningar kämpar med ökade kostnader, delvis på grund av ökade energikostnader.¹⁶ I det fall kommunerna väljer att prioritera att arbeta mot sårbara föreningar skulle energirådgivningen kunna erbjuda platsbesök och information till både föreningen och de som förvaltar eller äger fastigheten i det fall ägarna är små och medelstora.

2.2.7 Kampanj för ökad energiberedskap

Sårbarhet kan handla om annat än ekonomisk sårbarhet. En högaktuell fråga är andra typer av sårbarhet så som tillfälliga och/eller långvariga problem med energiförsörjningen, vilket samtliga av rådgivningens målgrupper är sårbara för. En insats för att öka energiberedskapen inom kommunerna skulle kunna bidra till en minskad sårbarhet vid problem med energiförsörjningen, och på så sätt avlasta kommunen vid ett sådant tillfälle.

En av de nationella satsningarna för år 2024 inom det nuvarande energi- och klimatrådgivningsprogrammet handlar om energiberedskap, och det skulle vara möjligt att vidareutveckla det existerande materialet till en lokal kampanj som fokuserar på energiberedskap. Primärt rekommenderas kampanjen riktas mot hushåll, men den skulle framöver även kunna utvidgas till att fokusera på små- och medelstora företag av särskild vikt under en kris t.ex. livsmedelsaffärer och jordbruk. Över tid kan kampanjen bidra till att skapa en ökad robusthet brett i samhällets energiberedskap och att minska målgruppernas sårbarhet.

När det kommer till hushåll bör kampanjen fokusera på de tre viktigaste frågorna – hur kan hushållet bibehålla värmen, laga mat och upprätthålla kommunikationsmöjligheter vid problem med energiförsörjningen. Även transport skulle kunna vara en fråga att lyfta inom ramen för denna kampanj, främst för hushåll med elbilar.

I ett andra steg kan kampanjen riktas mot företag. Här bör en prioritering göras mot samhällsviktiga små- och medelstora företag, som livsmedelsaffärer och jordbruk. Rådgivningen ska handla om energiberedskap anpassad till de aktuella verksamheterna. Att stärka samhällsviktiga företag enligt ovan bidrar även ytterligare till att minska hushållens sårbarhet, eftersom dessa bör ha bättre förutsättningar att nyttja dess tjänster även vid avbrott i energiförsörjningen.

Kampanjen bör inkludera utskick med information anpassad för respektive kommun, men det bör även gå att få personlig hjälp vid behov.

2.2.8 Konsekvenser av förslaget

I detta avsnitt lyfts för- och nackdelar med förslaget. I de fall det bedöms finnas åtgärder som kan minimera nackdelarna lyfts dessa.

¹⁶ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2024. *Stabilitet och framtidstro trots påfrestningar – uppföljning av ideella föreningars villkor 2024.*

Kommunerna får möjlighet till att styra rådgivningsresursen efter sina egna prioriterade frågor. Resultatet är en mer flexibel rådgivning som bättre bidrar till kommunernas mål och prioriteringar, som kan användas på ett strategiskt sätt mot de aktörer¹⁷ som har störst behov av rådgivning. Den kommunala rådgivningens roll blir mer proaktiv. Eftersom rådgivningen är mer behovsstyrd än tidigare så kommer fokus styras mot att ge rådgivning till de som har störst behov och därmed störst vinst av att motta rådgivning. Den mer strategiska rådgivningen förväntas därför få större effekt och öka sitt bidrag till den hållbara omställningen. Samtidigt innebär fokusförflyttningen att småhusägare i mycket lägre utsträckning än i dag kommer att få platsbesök av den kommunala energirådgivningen. De får, med detta förslag, i stället digital hjälp av den nationella rådgivningen. Nackdelen anses vägas upp av att rådgivningen riktas där det finns störst behov, i stället för att riktas dit där det finns störst efterfrågan.

En konsekvens av förslaget är att den lokala rådgivningen inte blir lika tillgänglig som innan. I nuläget kan aktörer vända sig till den kommunala rådgivningen i ett telefonsamtal och sedan få ett efterföljande platsbesök av samma person. Detta kommer inte att vara möjligt förutsatt att kommunerna inte själva betalar för att tillhandahålla telefontid för den lokala rådgivningen.

Att arbeta mer strategiskt och uppsökande kan anses vara mer ansträngande än rådgivningsrollen är i nuläget. Vilken kompetens och profil kommunerna eftersöker i en kommunal rådgivare kan ändras i och med att arbetsrollen förändras.

En risk med förslaget är att de ökade ansökningskraven kan påverka små kommuners möjlighet att ansöka stöd. Vissa mindre kommuner har en resurs som arbetar med miljö- och hållbarhetsfrågor. Kommuner med få resurser inom denna typ av frågor kommer ha svårt att prioritera resurser mot att arbeta med ansökan för stöd till energiplanering. Dessutom motsvarar det tillgängliga bidraget ca fyra arbetstimmar i veckan för de minsta kommunerna. Arbetsinsatsen för att ansöka om stöd riskerar att bli för stor för det tillgängliga stödet. Här finns det behov av en åtgärd – kapitel 3 för mer ingående tankar och förslag.

Synergier med andra positiva utvecklingar

Vid sidan om att den kommunala delen av rådgivningen kan bidra med att leva upp till de nya och skärpta lagkraven så belyser forskning inom offentlig förvaltning hur informationsåtgärder kan förbättra tjänsteutbudet och medborgarnas förtroende¹⁸. I Klimathandlingsplanen¹⁹ framgår att regeringen ser acceptans för omställningen som en förutsättning att klara de mål som samhället har åtagit sig genom formuleringen ”Legitimitet hos medborgarna är en förutsättning för omställningen. Befintliga och nya initiativ för samverkan och samarbete bör utvecklas för att skapa ytterligare engagemang för klimatomställningen²⁰.”. Och vidare att ”alla relevanta samhällsaktörer i hela landet inkluderas i klimatomställningen, såväl näringsliv, som

¹⁷ Inom rådgivningens målgrupp

¹⁸ Rosenbloom et al, 2022. *Public Administration: Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector*.

¹⁹ Regeringens skrivelse 2023/24:59. *Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll*. <https://www.regeringen.se/contentassets/990c26a040184c46acc66f89af34437f/regeringens-klimathandlingsplan--hela-vagen-till-nettonoll-skr-20232459.pdf>

²⁰ Ibid

civilsamhälle och medborgare.²¹”. Slutligen ” För att åstadkomma en bred förankring av klimatomställningen behöver också allmänheten vara informerad och engageras²². ”

Forskning²³ på lokal informationsgivning i energifrågan från Storbritannien, USA och Tyskland visar att lokal administration och kommunikation påverkar medborgarnas engagemang och acceptans för hållbara energilösningar positivt. I en bred studie²⁴ på allmänhetens attityder till vindkraftsutbyggnad konstateras att när medborgarna känner sig delaktiga i beslutsprocessen och när informationen presenteras på ett sätt som är anpassat till deras specifika sammanhang, skapas en högre grad av förtroende och acceptans för de föreslagna åtgärderna.

2.3 Avgränsning mellan rådgivningsfunktionerna

I detta avsnitt förtydligas avgränsningen mellan den nationella och den kommunala rådgivningen. Den nationella rådgivningen delas upp i två delar – de hanterar inkommande rådgivning och samordnar den kommunala rådgivningen. Det är främst avgränsningen mellan den inkommande rådgivningen och kommunala rådgivningen som behöver förtydligas.

Den nationella rådgivningen är tillgänglig för hela Sveriges befolkning, och kan kontaktas via telefon, e-post och en chattfunktion. Ambitionen är att den nationella rådgivningens webbsida kontinuerligt ska utvecklas för att ge relevant information utan att kontakt behöver tas med en fysisk rådgivare. Rådgivningen föreslås även erbjuda videosamtal för att närmare simulera ett platsbesök. Om rådsökande anser sig i behov av platsbesök men av någon anledning inte kan ha ett digitalt videomöte (t.ex. på grund av låg teknisk förmåga) gör den nationella rådgivaren en bedömning av om det finns behov och anledning att erbjuda ett platsbesök med en kommunal rådgivare. Om ett sådant besök bedöms vara nödvändigt skickar den nationella rådgivaren vidare ärendet till den kommunala rådgivningen som bokar in ett platsbesök. Ärendet bör innehålla anteckningar om ärendet för att förenkla för den kommunala rådgivaren. Det bör noteras att kommuner som inte erbjuder kommunal rådgivning inte kommer ha möjlighet att erbjuda platsbesök alls.

De frågor som är kommunalt prioriterade kan i fortsättningen få platsbesök. Om en kommun t.ex. vill fokusera på att göra platsbesök för företag kan detta framgå på kommunens webbsida, och kontaktvägar till rådgivningen ska specificera målgruppen för kommunens rådgivning.

Det kommer fortsatt att vara möjligt för kommuner att erbjuda en kommunal inkommande rådgivning likt den nuvarande via telefon, chatt eller e-post om detta är en kommunal prioritering. Denna tjänst kommer dock inte vara stödberättigad.

²¹ Ibid

²² Ibid

²³ Brummer, 2018. *Community energy – benefits and barriers: A comparative literature review of Community Energy in the UK, Germany and the USA, the benefits it provides for society and the barriers it faces*. Renewable and Sustainable Energy Reviews, Elsevier, vol 94(C), pages 187-196

²⁴ Aitken, 2010. *Why we still don't understand the social aspects of wind power: A critique of key assumptions within the literature*. Energy Policy, Vol 38 (4), pages 1834- 1841.

Skillnaden mot stycket ovan är att den rådgivningen går mot prioriterade områden och ska bestå av platsbesök eller av samtal inför platsbesök.

2.4 Den regionala nivån

Den regionala nivån har haft en viktig roll som stödfunktion till den kommunala energi- och klimatrådgivningen. Om förslaget med en nationell och en kommunal rådgivning implementeras så minskar behovet av en regional aktör. Energimyndigheten föreslår därför att rollen som regional utvecklingsledare tas bort.

Regionala utvecklingsledare är en stödfunktion

Regionala utvecklingsledare (RUL) är en stödfunktion till de kommunala energi- och klimatrådgivarna.²⁵ I förordningen för den kommunala energi- och klimatrådgivningen specificeras det att endast regionala energikontor kan söka medel för rollen som regional utvecklingsledare, och att rollen innebär att samordna och utveckla den kommunala energi- och klimatrådgivningen²⁶. Samordningsuppdraget omfattar bland annat att coacha rådgivarna, regelbundet träffa rådgivare och dess chefer, sprida information till rådgivarna samt att arbetsleda rådgivarna. RUL arbetar även med att främja informationsutbyte mellan rådgivare i regionala kluster, bland annat genom att tilldela erfarna mentorer till nyanställda rådgivare²⁷.

Det finns 14 Energikontor i Sverige^{28,29}. Varje Energikontor har en RUL³⁰ som samordnar Energi- och klimatrådgivarna i det aktuella området. De ”regionala klustren” som varje RUL samordnar är därför väldigt olika sett till antal rådgivare och geografisk storlek. Under 2023 var det största antalet EKR per RUL 27 (Energikontoret Väst) och det minsta antalet EKR per RUL 4 (Energikontoret Örebro)³¹.

²⁵ Technopolis, 2024.

²⁶ Förordning 2016:385 om bidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning.

²⁷ Samtal med den nationella samordnaren

²⁸ Energikontoren Sverige, datum saknas. Om oss. <https://www.energikontorensverige.se/om-oss/> (2024-07-24)

²⁹ Stockholms Energikontor är sedan 2024 inaktivt då de saknar huvudman och räknas inte in. Stockholm har fortfarande en regional utvecklingsledare.

³⁰ Med undantag för Mälardalen och Gotland där en RUL ansvarar för båda områdena.

³¹ Samtal med den nationella samordnaren för RUL

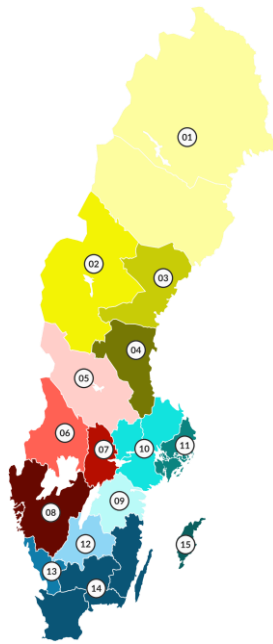

Bild 1. Energikontorens placering och verksamhetsområde i Sverige. De regionala utvecklingsledarna samordnar energi- och klimatrådgivare enligt kartan, med undantag för Mälardalen och Gotland som samordnas av en RUL.

Sedan regionala utvecklingsledare introducerades har de kommunala rådgivarna arbetat mer regionalt. Kommunerna samordnas i regionala kluster och många kommuner delar även på energi- och klimatrådgivningsresursen mellan flera olika kommuner i stället för att ha en egen resurs. Anledningen till detta är att stödets fördelningsnyckel förändrades så att kommuner med större befolkning fick mer stöd medan mindre kommuner har svårt att finansiera en rådgivare. Kommuner inledde därmed kommunsamarbeten där en eller flera rådgivare arbetar med flera kommuner på hel eller halvtid. Energimyndighetens förslag att knyta rådgivningen närmare kommunen innebär att rådgivningsorganisationen förändras sett till struktur och funktion.

2.4.1 Behovet av samordning av kommunal rådgivning

När rådgivningen knyts närmare kommunens organisation och en nationell funktion implementeras så minskar behovet av en regional samordnande aktör. När kommunerna förväntas ta ett större ansvar för att planera och styra sin rådgivning så kommer mycket av det strategiska arbetet som tidigare har fallit på regionala utvecklingsledare att falla på kommunerna. När den kommunala rådgivningen tydligare integreras med det kommunala arbetet förväntas rådgivare få en tydligare roll i den kommunala organisationen. Även den nationella rådgivningsfunktionen kommer att ha som en arbetsuppgift att samordna och stötta de kommunala rådgivarna genom att ansvara för att kalla till möten, nätverk för erfarenhetsutbyte och eventuella konferenser och ta fram material och kampanjer inom nationella prioriterade områden. I den nya organisationen med två styrande aktörer blir den regionala utvecklingsledarens roll utarmad och många av RUL:s arbetsuppgifter är inte längre aktuella då de hanteras antingen kommunalt eller nationellt. Den dagliga styrningen som RUL i nuläget ansvarar för förväntas hanteras av kommunerna, som

även förväntas stå för det strategiska arbetet. Detta är en konsekvens av förslaget att rådgivningen till viss del ska anpassas efter kommunernas behov och att kommunerna bör få större ansvar för rådgivningen.

2.4.2 Behovet av regionalt samarbete

Sedan rollen som regionala utvecklingsledare implementerades har de knutit ihop rådgivare som arbetar inom Energikontorets verksamhetsområde till regionala kluster. Dessa kluster fungerar som en typ av arbetsgrupp för energi- och klimatrådgivarna där de regelbundet har avstämningar och erfarenhetsutbyten. Eftersom många rådgivare arbetar ensamma så är denna direktkontakt med personer som arbetar inom samma yrke viktig. En annan viktig funktion är att nyanställda rådgivare får mentorer som är verksamma inom samma kluster. Här är det viktigt att den nationella funktionen styr upp och säkerställer att det fortsatt finns möjlighet till erfarenhetsutbyte och avstämningar i mindre grupper för rådgivare.

De större regionala klustren har lyft till utredningen att de har väl fungerade regionala nätverk. Till exempel ska klustret i Syd ha möjligheter att vid behov nyttja rådgivare inom klustret för att få hjälp av mer erfarna rådgivare eller hjälp med mer komplicerade frågor. Möjligheten till att få sådan hjälp varierar dock beroende på vilket kluster en rådgivare tillhör – i de mindre klustren finns det betydligt färre rådgivare att få hjälp från. Detta leder till en ojämlig situation mellan de olika regionerna.

2.4.3 Behovet av regional samordning minskar

Den regionala nivån har tidigare bidragit med utbildning av den kommunala rådgivningen men sedan årsskiftet sker detta nationellt.

Sammanfattningsvis innebär den nya rådgivningsorganisationen ett minskat behov och färre uppgifter för den regionala rådgivningen. Ansvaret för rådgivningen på en lokal nivå flyttas till stor del till kommunerna, och det samordnande ansvaret flyttas till den nationella rådgivningen. Om utredningens förslag implementeras så bör en regional rådgivningsnivå inte vara en del av rådgivningsorganisationen.

2.4.4 Konsekvenser av förslaget

I detta avsnitt lyfts för- och nackdelar med förslaget. I de fall det bedöms finnas åtgärder som kan minimera nackdelarna lyfts dessa.

De regionala utvecklingsledarna har under en längre tid haft en central och viktig roll i rådgivningsorganisationen. Eftersom de har fungerat som en stödfunktion till rådgivarna så förväntas förslaget initialt ha en negativ påverkan på rådgivarna. Förhoppningen är dock att förändringen långsiktigt blir positiv för rådgivarna som integreras tydligare i det kommunala arbetet. En aspekt som blir svår att ersätta är att utvecklingsledarna vid behov har gått in och dragit gränser mot kommuner avseende vad rådgivaren får arbeta med. En nationell rådgivningsfunktion kommer ha svårt att hinna med denna typ av arbetsuppgift. Samtidigt bör kommunernas kunskap om hur rådgivningen får nyttjas öka när de blir mer involverade i hur resursen nyttjas.

Vidare har regionala utvecklingsledare³² kontaktat kommuner som inte har rådgivning och arbetat för att dessa ska söka stödet för energi- och klimatrådgivning. Att ta bort rollen innebär alltså att färre kommuner kan komma att söka stödet. I och med det

³² Möte med regionala utvecklingsledare

strategiska arbetssättet som här föreslås är det viktigt att de kommuner som söker stöd har en tydlig plan och ser värdet av resursen. Om kommuner inte ansöker om stöden för att de inte har en tydlig plan och/eller ser värdet av så ser Energimyndigheten inte att detta är ett stort problem.

De regionala utvecklingsledarna samordnar nätverk i sitt regionala område. Dessa nätverk kommer att sakna en samordnare och riskerar därför att försvinna om de inte underhålls av deltagare i nätverket eller den nationella rådgivningen. Som framgår i avsnitt 2.4.2 har vissa regioner möjlighet till att få hjälp av erfarna rådgivare och viss tillgång till experthjälp genom dessa nätverk. I dessa områden riskerar rådgivare att tappa tillgången till denna kompetens i och med förslaget. Samtidigt har den nationella rådgivningen i uppgift att kompetensförsörja den kommunala rådgivningen.

2.5 Energimyndighetens roll

Energimyndigheten är i nuläget ansvarig myndighet för den kommunala energi- och klimatrådgivningen. Om förslaget med en nationell rådgivning genomförs kommer myndighetens ansvarsområden och roll inom rådgivningsorganisationen att ändras. I detta avsnitt tas ett förslag på myndighetens framtida roll i rådgivningsorganisationen fram.

2.5.1 Energimyndighetens ansvar

Energimyndigheten föreslås fortsätta som ansvarig myndighet för energirådgivningen. Detta bör i det stora hela innebära liknande ansvarsområden som tidigare, med några undantag som listas i avsnitt 2.5.2. Energimyndigheten föreslås att fortsättningsvis ansvara för att besluta om stöd till kommunerna. Vidare så föreslås Energimyndigheten i nära samarbete med den nationella rådgivningen ansvara för att välja kampanjer som rådgivningen ska genomföra nationellt och/eller lokalt. Energimyndigheten bör ha huvudansvaret för val av kampanjer eftersom det förenklar möjligheten att genomföra EU-krav genom att nyttja rådgivningen, samtidigt som det är viktigt att den nationella rådgivningen som har bättre insyn i aktuella frågor deltar i beslutet.

Det finns flera stora fördelar med att ha Energimyndigheten som ansvarig myndighet även framöver. Myndigheten har redan den kompetens som krävs för den huvudsakliga driften av den kommunala rådgivningen. Myndigheten är även expertmyndighet inom energiområdet och har expertkompetens i många områden relevanta för rådgivningsorganisationen. Den nationella rådgivningen kan erbjudas möten med dessa experter vid framtagning av olika typer av arbetsmaterial. Det finns även synergier mellan rådgivningens och många av myndighetens uppdrag, där rådgivningen kan dra nytta av myndighetens kunskap. Till exempel arbetar myndigheten för att främja energisystemets flexibilitet, vilket är viktigt både för enskilda aktörer och för energisystemet. Även robusthet och trygg energiförsörjning är frågor som myndigheten arbetar med där det finns synergier med rådgivningen. Detta är frågor som inte berörs i EU-direktiven som rådgivningen har riggats mot, men som är viktiga frågor för utvecklingen av det svenska energisystemet.

Att ha Energimyndigheten som ansvarig myndighet underlättar även att knyta myndighetens andra uppdrag till energirådgivningen om det anses finnas synergier och på så sätt bidra ytterligare till omställningen av energisystemet. Till exempel kan energirådgivningen vara en lämplig aktör att nyttja i *Uppdrag att förbättra flexibiliteten i elsystemet*³³.

2.5.2 Ändringar i Energimyndighetens ansvar med anledning av den nationella rådgivningen

Vid implementering av en nationell rådgivning kommer Energimyndighetens ansvarsområde att förändras. Den nationella rådgivningen kan implementeras som en del av Energimyndighetens organisation eller som en upphandlad tjänst. I båda fallen kan detta ses som en förflyttning av ansvar till den nationella rådgivningen från nuvarande ansvarig enhet (i texten nedan kallad Energimyndigheten) till den nationella rådgivningen.

I nuläget ansvarar Energimyndigheten för den nationella webbsidan för rådgivning. Denna kommer att vara den nationella rådgivningens ansvar. Vidare kommer den nationella rådgivningen att ansvara för den kommunala rådgivningens utbildning, framtagande av arbetsmaterial och framtagandet av kampanjer. Framtagandet av kampanjer kan ske i samarbete med Energimyndigheten när ett sådant behov identifieras.

Energimyndigheten föreslås ha ett ansvar för den nationella rådgivningen. Ansvaret inkluderar att vid behov säkerställa att den nationella rådgivningen utbildas i aktuella ämnen, att ha regelbundna avstämningar med rådgivningen och att ta fram och följa upp mål för den nationella rådgivningen. Energimyndigheten ansvarar även för att utvärdera den nationella rådgivningen i samband med utvärderingen av den kommunala rådgivningen.

2.5.3 Energimyndigheten bör vidareutveckla ett arbetssätt mot företag

Det finns stor potential för energieffektivisering hos små- och medelstora företag³⁴. Det är därför viktigt att rådgivning mot företag leder till åtgärder. Under utredningens gång har rådgivning mot företag lyfts som något många rådgivare känner sig osäkra kring³⁵. Rådgivning mot företag är mer komplext än den mot småhusägare och föreningar och det kan enligt rådgivare vara svårt att sälja in kommunal energi- och klimatrådgivning till företag.

Energimyndigheten har under året pekat ut rådgivning mot små- och medelstora företag som en nationell satsning³⁶. Inom satsningen har myndigheten påbörjat arbetet med att ta fram material för hur rådgivare kan arbeta mot företag. Energimyndigheten bör fortsätta med detta arbete och ta fram ett färdigt arbetssätt mot små- och medelstora företag. Arbetssättet bör inkludera en metod som kan användas mot företag och arbetsmaterial som kan nyttjas i rådgivningen. Eftersom många

³³ Regeringsuppdrag KN2024/01432. *Uppdrag att utreda förutsättningarna för energigemenskaper och eventuellt behov av främjandeinsatser*.

³⁴ Energimyndigheten, 2024. ER 2024:03 *Effektiv användning av energi, effekt och resurser – för att underlätta elektrifieringen*.

³⁵ Samtal med Energi- och klimatrådgivare

³⁶ Energimyndigheten, 2024. *Bidrag till kommunala energi- och klimatrådgivning år 2024*. <https://www.energimyndigheten.se/48d2fb/globalassets/utlysningar/energi-och-klimatrådgivning/2024/fullstandig-utlysningstext-till-kommunal-energi--och-klimatrådgivning-ar-2024.pdf>

kommuner har tagit fram egna arbetssätt som är anpassade efter kommunens behov så bör det vara frivilligt att arbeta efter Energimyndighetens arbetssätt, som bör ses som ett stöd rådgivare kan nyttja vid behov.

Energimyndigheten bör i sin vägledning av rådgivning till företag uppmuntra att arbeta tillsammans med miljöinspektörerna. Att följa med dessa på besök har lyfts av flera rådgivare under utredningen som ett bra sätt att få en första kontakt med företag och på så sätt marknadsföra sig.

3 Finansiering

I detta avsnitt ges en övergripande bild av hur finansieringen av en reviderad energirådgivning kan utformas givet samma budgetram som den nuvarande energi- och klimatrådgivningen.

3.1 Ändra fördelningen av det kommunala bidraget

Ungefär hälften av Sveriges kommuner får i dag ett stöd som motsvarar mindre än 25 procent av en heltidstjänst för energi- och klimatrådgivning. Stödnivån baseras på antalet hushåll i småhus och antalet lägenheter i BRF/ägaranderrätt i kommunen. De kommuner som fick lägst stöd 2024 fick 53 000 kronor i bidrag för hela året, vilket motsvarar ungefär nio procent av en heltidstjänst eller 3,6 timmars arbete i veckan. Med nuvarande bidragsnivå för små kommuner är det svårt för dessa att arbeta strategiskt och uppsökande som föreslås i denna rapport. Energimyndigheten ser ett behov av att skala upp resurserna för att möjliggöra detta.

Energimyndigheten föreslår att lägstanivån för bidraget bör höjas för att ge alla kommuner en möjlighet att prioritera arbetet med energirådgivning och skapa förutsättningar för energirådgivaren att arbeta strategiskt och uppsökande. Det finns ett behov av att höja bidragsgolvet för att säkerställa att kommunerna kan erbjuda en relevant energirådgivning.

En stor andel av befolkningen bor i större städer och det är rimligt att anta att den största delen av de inkommande frågorna till den nationella rådgivningen kommer från hushåll som tillhör stora kommuner. Det är därför motiverat att se över hur bidraget kan fördelas mer jämnt mellan kommunerna. Ett sätt att åstadkomma detta är att höja lägstanivån för bidraget. Genom att höja lägstanivån kan man säkerställa att alla kommuner som beviljas bidraget har tillräckliga resurser för att faktiskt genomföra ett strategiskt arbete och uppnå de krav som Energimyndigheten ställer på kommunal rådgivning.

Energirådgivningen föreslås finansieras inom ramen för den nuvarande budgetposten *Energi- och klimatrådgivning, grund*. Detta motsvarar de medel som kommunerna kunde ansöka om för år 2024. Det är viktigt att bidragsgolvet sätts på en nivå som kan säkerställa att alla kommuner kan erbjuda en relevant energirådgivning. För att säkerställa detta föreslås den lägsta nivån för bidraget motsvara en tjänst på 25 procent av en heltidstjänst. Energimyndigheten bedömer att det är den lägsta nivån som krävs för att den kommunala energirådgivaren ska kunna uppfylla de obligatoriska uppgifter som listas i avsnitt 2.2.1 och särskilt deras möjlighet att arbeta strategiskt efter kommunens behov.

En modell med ett högt golv för bidrag kan finansieras genom att bidraget blir lägre för alla övriga kommuner proportionerligt enligt en reviderad fördelningsnyckel (se avsnitt 3.2) eller genom att introducera ett bidragstak.

Även med ett golv för energirådgivningen motsvarande en tjänst på 25% kan det vara utmanande att uppfylla de nya kraven. Det finns ett värde av att tillföra ytterligare medel till energirådgivningen så att den kan ha ytterligare arbetsuppgifter såsom att arbeta för ökad flexibilitet och mer ingående stötta kommunerna i arbetet med energiplaner. Med ytterligare medel skulle rådgivningen även kunna uppnå högre effekt inom de utpekade arbetsområdena, t.ex. utöka sitt arbete mot energieffektivisering.

3.2 Fördelningsnyckel

Fördelningen av medel mellan kommunerna utgår i dagsläget från en fördelningsnyckel som lägger baseras på antalet småhus och lägenheter i BRF/ägarerätt i flerbostadshus. Fördelningsnyckeln används för att dela upp bidraget mellan kommunerna. Om kommuner enligt fördelningsnyckeln tilldelas ett lägre stöd än bidragsgolvet så tilldelas kommunerna ett stöd som motsvarar bidragsgolvet. Samma gäller kommuner som enligt fördelningsnyckeln tilldelas ett stöd som överskrider bidragstaket. Om bidraget även fortsättningsvis ska skalas mellan olika kommuner så bör en fördelningsnyckel även fortsättningsvis nyttjas för att fördela bidraget. Det finns behov av att se över fördelningsnyckeln och inkorporera företag och övriga föreningar i denna för att säkerställa en mer rättvisande fördelning av bidragen, särskilt eftersom den nationella rådgivningen förväntas ta över en övervägande del av rådgivningen mot hushåll. Om tyngdpunkten av kommunal rådgivning ändras mot att innebära mer rådgivning mot företag och föreningar så bör detta speglas i fördelningsnyckeln. Energimyndigheten föreslås göra detta som en del av det kontinuerliga utvecklingsarbetet för rådgivningen.

3.3 Medel till den nationella rådgivningen och Energimyndigheten

Om förslaget med en nationell rådgivning implementeras behöver Energimyndigheten få anslag för att täcka upp denna kostnad. Anslaget bör innehålla nuvarande poster *regionala utvecklingsledare, RUL, insatsprojekt och externa funktioner* samt *Energimyndigheten (admin och utveckling)*. Anslagsposten till myndigheten föreslås användas för myndighetens administrativa utgifter kopplade till energirådgivningen – exempelvis planering, utveckling av verksamheten, utvärdering och uppföljning av verksamheten samt finansiering av den nationella rådgivningsorganisationen. Rådgivningsorganisationen förväntas initialt bestå av ungefär 10 personer. Givet den föreslagna nya utformningen av energirådgivningen bedöms kostnaden för den nationella rådgivningen rymmas inom samma budgetram som för den nuvarande energi- och klimatrådgivningen.

3.4 En strategisk resurs

I samband med att den nya rådgivningsorganisationen implementeras hade det varit motiverat att satsa på ett generellt kompetenslyft för alla kommuner så att de kan utveckla strategiska planer för energirådgivning. Denna satsning kan med fördel integreras med energiplanen. I tidigare budgetunderlag har Energimyndigheten efterfrågat en strategisk resurs på halvtid per kommun som ska arbeta med energiplanering och robust kommun. En sådan resurs skulle stärka upp kommunernas strategiska planering, bidra till kommunernas energiplanering och framtagandet av en energiplan och även bidra till kommunens möjlighet att styra energirådgivningen på ett effektivt sätt. Samtidigt kan resursen främja kommunernas robusthet. Det är av stor vikt för den lokala förankringen att kommuner har en relevant och långsiktig energiplan, men för att fram en sådan behövs en strategisk resurs.

4 Förordningsförändringar

Om förslaget genomförs så ser Energimyndigheten ett behov av att genomföra förordningsförändringar. Delar som rör den regionala utvecklingsledningen bör tas bort och skrivningar som rör bidragets storlek kan behövas ses över. Energimyndigheten ser även ett behov av att inkludera skrivningar om att rådgivningen ska användas för att främja relevanta EU-direktiv och för att uppfylla relevanta delar av direktivet om energieffektivitet. Det kan även om den relevanta delen av förslaget genomförs finnas ett behov av att i förordningen förtydliga att inom arbetet med energifattigdom så vidgas energirådgivningens målgrupp till kommunala verksamheter och stora företag. Vidare bör det även förtydligas att ansökan och energirådgivare ska uppnå de krav som ställs på dessa i utlysningen. Om stödperioden utökad till tre år bör detta framgå i förordningen.

Om förordningsförändringar genomförs så ser Energimyndigheten ett behov av att justera några formuleringar i förordningen. Det finns ett behov av att förtydliga att i redovisningen som kommunerna lämnar in ska kostnaderna för verksamheten som redovisas utgå från den beviljade budgeten. Vidare kan formuleringar om att bidrag har getts formuleras om till att bidrag har beviljats.

Om förslaget i rapporten genomförs så behöver en konsekvensutredning genomföras.

Referenser

Aitken, 2010. Why we still don't understand the social aspects of wind power: A critique of key assumptions within the literature. *Energy Policy*, Vol 38 (4), pages 1834- 1841

Aktuell hållbarhet, 2021. *Kommentar: Dags att lyfta små kommuners miljöarbete*. <https://www.aktuellhallbarhet.se/alla-nyheter/kommunrankning/kommentar-dags-att-lyfta-sma-kommuners-miljoarbete/> (Hämtad 2024-08-08)

Brummer, 2018. *Community energy – benefits and barriers: A comparative literature review of Community Energy in the UK, Germany and the USA, the benefits it provides for society and the barriers it faces*. *Renewable and Sustainable energy Reviews*, Elsevier, vol 94(C), pages 187-196

Direktivet om byggnaders energiprestanda (EU) 2024/1791. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401275

Energikontoren Sverige, datum saknas. *Om oss*. <https://www.energikontorensverige.se/om-oss/> (2024-07-24)

Energimyndigheten, 2024. *Bidrag till kommunala energi- och klimatrådgivning år 2024*. <https://www.energimyndigheten.se/48d2fb/globalassets/utlysningar/energi-och-klimatrådgivning/2024/fullstandig-utlysningstext-till-kommunal-energi--och-klimatrådgivning-ar-2024.pdf>

Energimyndigheten, 2024. ER 2024:03 *Effektiv användning av energi, effekt och resurser – för att underlätta elektrifieringen*.

Heindl P, 2015. Measuring Fuel Poverty: General Considerations and Application to German Household Data, *Public Finance Analysis*, Vol. 71 (2), pp. 178-21

Klimat- och näringslivsdepartementet, 2024. *Uppdrag att utreda förutsättningarna för energigemenskaper och eventuellt behov av främjandeinsatser*. <https://www.regeringen.se/contentassets/25cdd7ec1f3c417398d2b8c7d50eb435/uppdrag-att-utreda-forutsattningarna-for-energigemenskaper-och-eventuellt-behov-av-framjandeinsatser.pdf>

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2024. *Stabilitet och framtidstro trots påfrestningar – uppföljning av ideella föreningars villkor 2024*.

Regeringens skrivelse 2023/24:59. *Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll*. <https://www.regeringen.se/contentassets/990c26a040184c46acc66f89af34437f/regeringens-klimathandlingsplan--hela-vagen-till-nettonoll-skr-20232459.pdf>

Regeringsuppdrag KN2024/01432. Uppdrag att utreda förutsättningarna för energigemenskaper och eventuellt behov av främjandeinsatser.

Rosenbloom et al, 2022. *Public Administration: Understanding Management, Politics, and Law in the Public Sector*.

Technopolis, 2024. *Utvärdering av den kommunala Energi- och klimatrådgivningen 2021–2023*.

<https://www.energimyndigheten.se/495e68/contentassets/5aeebf56b7674d66908096dfa21c697/utvardering-av-energi--och-klimatrådgivningen-20212023.pdf>

Bilaga 1. Samråd

Energimyndigheten har genomfört ett samråd utifrån förslagen som togs fram i slutrapporteringen. Nedan sammanställs de inkomna synpunkterna. Sammanställningen har gjorts av AI och har kvalitetsgranskats av Energimyndigheten.

Sammanfattning av Rekommendationer i Synpunkterna

1. Hur väl svarar utredningens förslag på de krav som ställs på rådgivning och information i direktiven?

- Utredningen föreslår en uppdelning mellan lokal och nationell rådgivning för att bättre möta kraven i EU-direktiven. Synpunkter från olika aktörer belyser både styrkor och svagheter med detta förslag:
 - **Lerums kommun** anser att den föreslagna uppdelningen riskerar att försämra rådgivningen genom att förlora lokal förankring och nätverk. De betonar att den personliga kontakten och kännedom om lokala förhållanden är avgörande för att kunna ge relevant och effektiv rådgivning. En nationell rådgivningsfunktion riskerar att bli för allmän och inte anpassad till de specifika behoven i olika kommuner.
 - **Stockholms Energi- och Klimatrådgivning (EKR)** är positiv till införandet av en nationell webbsida och telefonrådgivning för att erbjuda enhetlig information och avlasta lokala rådgivare. De betonar dock att lokal förankring är nödvändig för att uppfylla direktivens krav effektivt. Den lokala rådgivningen kan bättre anpassas till de specifika förhållandena och behoven i olika områden.
 - **Göteborgs stad** framhåller att samordning med lokala energiplaner och andra aktörer kan skapa synergier utan att förlora lokal närvaro och expertis. De betonar vikten av att behålla lokala kontaktpunkter för att säkerställa att rådgivningen förblir relevant och effektiv. Göteborgs stad föreslår också att nationella resurser kan användas för att stötta lokala rådgivare med specialiserad kunskap och verktyg.
 - **Energikontor Syd** poängterar att deras roll som regionala kontaktpunkter i rådgivningssystemet kan stärkas ytterligare. De föreslår att utredningen förtydligar energikontorens viktiga roll som offentligt ägda, opartiska och icke vinstdrivande kompetenscentrum. Genom samarbete med kommunala rådgivare kan energikontoren bidra med kompletterande kompetenser och långsiktigt stöd.
- En generell enighet finns kring att lokal rådgivning är oundgänglig för att uppnå en effektiv och relevant rådgivning, medan nationella insatser kan komplettera genom att erbjuda spetskompetens och enhetlig information. Förslagen betonar

behovet av att bibehålla och stärka den lokala närvaron, samtidigt som nationella resurser används för att stödja och förbättra rådgivningen.

2. Utifrån utredningens förslag, hur kan en lokal och en nationell rådgivning komplettera varandra för att bedriva en ändamålsenlig och effektiv rådgivning?

- Det föreslås att en nationell funktion skulle kunna avlasta lokala rådgivare och tillhandahålla specialistkunskap, vilket kan förbättra rådgivningens effektivitet:
 - **Göteborgs stad** och **Skövde kommun** ser positivt på en modell där lokala rådgivare hanterar de flesta inkommande samtal och hänvisar mer komplexa ärenden till nationella experter. Detta skulle möjliggöra för lokala rådgivare att fokusera på mer strategiska och uppsökande uppgifter, medan den nationella nivån kan tillhandahålla djupare teknisk kunskap och svar på specifika frågor.
 - **Järfälla kommun** noterar att lokala rådgivare ofta föredras av rådsökande för sin kännedom om lokala förhållanden, vilket är svårt att ersätta med en nationell funktion. De föreslår att en nationell rådgivningsfunktion bör komplettera snarare än ersätta den lokala rådgivningen genom att erbjuda stöd och specialistkompetens som inte alltid finns tillgänglig lokalt.
 - **Flera aktörer**, inklusive **Klimatkommunerna**, understryker att nationella nätverk och gemensamma resurser kan stödja lokala insatser genom utbildning, material och kampanjer. Detta skulle frigöra tid för lokala rådgivare att fokusera på direkta råd och uppsökande arbete, samtidigt som det säkerställer att alla rådgivare har tillgång till uppdaterad och korrekt information.
- Den nationella rådgivningen bör fungera som en stödjande funktion, vilket kan inkludera att hantera gemensamma informationsplattformar och ge specialiststöd vid behov. Genom att erbjuda nationella resurser som utbildning och material kan den lokala rådgivningen stärkas och effektiviseras. Samtidigt bör den lokala rådgivningen bibehålla sin flexibilitet och anpassningsförmåga för att möta de specifika behoven i olika områden.

3. I utredningen föreslås att den kommunala energiplaneringen och beredskapsarbetet kan samordnas med energi- och klimatrådgivningen. Vilka synergier kan det skapa?

- Samordning mellan energiplanering, beredskapsarbete och energi- och klimatrådgivning kan skapa flera synergier:
 - **Göteborgs stad** visar på fördelarna med att rådgivare involveras i energiplaneringen genom att erbjuda insikter och expertis, vilket kan leda till mer integrerade och effektiva planer. Detta kan säkerställa att energiplaneringen är välkoordinerad och att energirådgivningen är anpassad till de övergripande målen för kommunen.

- **Energikontoren Sverige** föreslår att nationellt finansiellt stöd till kommunalt energiplanerings- och beredskapsarbete skulle underlätta detta samarbete och öka effektiviteten i energisystemet. Genom att ge ekonomiskt stöd till kommunerna kan det säkerställas att dessa viktiga uppgifter får den uppmärksamhet och de resurser som behövs.
- **Synpunkter från mindre kommuner**, som **Leksands kluster**, belyser utmaningarna med att kombinera dessa arbetsområden, eftersom de kräver olika kompetenser och resurser. Dock kan samarbete mellan beredskapssamordnare och energirådgivare ge positiva effekter, särskilt i mindre kommuner med begränsade resurser. De föreslår att tydliga riktlinjer och finansiering behövs för att dessa synergier ska kunna realiseras fullt ut.
- För att dessa synergier ska realiseras krävs tydlig finansiering och tydliga uppdrag, där specifika roller och ansvarsområden definieras. Genom att integrera energiplanering och beredskapsarbete med energirådgivningen kan kommunerna säkerställa en mer sammanhållen och effektiv hantering av energifrågor. Detta kan även bidra till att minska sårbarheter och öka beredskapen för framtida energikrisar.

4. I utredningen konstateras att direktiven ställer nya krav på att arbeta riktat mot målgruppen energifattiga. Utifrån utredningens förslag, hur kan arbetet lokalt med energifattiga bedrivas, och vilket stöd behövs från den nationella nivån?

- För att effektivt nå och stödja energifattiga hushåll behövs både lokala insatser och nationellt stöd:
- **Flera kommuner**, inklusive **Järfälla** och **Karlstad/Hammarö**, föreslår att samarbeten mellan energirådgivare, socialtjänst och budget- och skuldrådgivning kan vara effektiva för att nå de mest sårbara grupperna. De betonar vikten av att bygga förtroende och förståelse genom platsbesök och samarbete med frivilligorganisationer. Praktiska exempel inkluderar utbildningsinsatser och individuellt anpassade rådgivningar.
- **Nationellt stöd** bör inkludera metodhandböcker, utbildning och informationsmaterial riktat mot energifattiga hushåll. Prognoser och analyser om energifattigdomens omfattning och påverkan kan hjälpa lokala aktörer att planera och genomföra insatser effektivt. Det är också viktigt att nationella myndigheter erbjuder kontinuerlig uppdatering och stöd för att säkerställa att rådgivningen är relevant och aktuell.
- **Pilotprojekt** rekommenderas som ett sätt att testa och utveckla metoder för att arbeta med energifattiga, innan de implementeras nationellt. Dessa projekt kan ge värdefulla insikter och erfarenheter som kan användas för att förbättra och anpassa rådgivningen. Nationella rådgivare kan erbjuda

vägledning och support för dessa pilotprojekt, vilket säkerställer att de genomförs på ett effektivt och koordinerat sätt.

- Det finns en bred enighet om att kombinerade insatser på lokal och nationell nivå är nödvändiga för att effektivt hantera energifattigdom och möta de nya kraven i direktiven. Lokala insatser behöver stödjas av nationella resurser och riktlinjer för att säkerställa att rådgivningen är både effektiv och anpassad till de specifika behoven hos energifattiga hushåll.

Fördjupning av Rekommendationerna

- För att uppnå en omfattande förståelse av synpunkternas rekommendationer och deras praktiska tillämpning, är det viktigt att ytterligare utforska specifika områden och ge konkreta exempel på hur de föreslagna åtgärderna kan implementeras och förbättras.

A. Implementering av Nationell och Lokal Rådgivning

1. Stödjande Funktioner på Nationell Nivå:

- Nationella rådgivare bör tillhandahålla specialistkunskap och resurser som inte alltid är tillgängliga lokalt. Detta inkluderar teknisk expertis, avancerade analyser och specifik rådgivning om komplexa energilösningar.
- Nationella initiativ som webbsidor, telefonlinjer och digitala plattformar kan erbjuda grundläggande information och första linjens rådgivning, vilket avlastar lokala rådgivare och möjliggör för dem att fokusera på mer detaljerade och personliga råd.

2. Förbättring av Lokal Rådgivning:

- Lokala rådgivare bör fortsatt vara de primära kontaktpunkterna för råd som kräver lokal kunskap och insikt. De kan tillhandahålla personlig rådgivning, genomföra platsbesök och samarbeta med lokala aktörer för att säkerställa att rådgivningen är relevant och effektiv.
- Utbildning och fortbildning av lokala rådgivare är avgörande. Nationella myndigheter kan erbjuda regelbundna utbildningar, workshops och tillgång till uppdaterade resurser för att säkerställa att lokala rådgivare har den senaste kunskapen och verktygen.

B. Samordning med Energiplanering och Beredskapsarbete

1. Integration av Energiplanering:

- Genom att inkludera energirådgivare i kommunernas energiplanering kan man säkerställa att energistrategier är välkoordinerade och tar hänsyn till både långsiktiga och kortsiktiga behov. Detta kan leda till mer hållbara och effektiva energilösningar.
- Energirådgivare kan bidra med insikter om lokala energibehov och möjligheter, vilket kan förbättra kvaliteten och relevansen av kommunala energiplaner. De kan även hjälpa till att identifiera och implementera energibesparande åtgärder och förnybara energilösningar.

2. Förstärkning av Beredskapsarbete:

- Samordning mellan energirådgivare och beredskapssamordnare kan förbättra kommunernas förmåga att hantera energikrisar och andra nödsituationer. Detta inkluderar att utveckla och genomföra beredskapsplaner som säkerställer kontinuerlig energiförsörjning och minskar sårbarheter.
- Nationella myndigheter bör erbjuda riktlinjer och finansiering för att stödja denna samordning, vilket kan inkludera utbildning i krishantering och tillgång till nödvändiga resurser.

C. Hantering av Energifattigdom

1. Lokala Insatser:

- Energirådgivare bör samarbeta med socialtjänst och andra lokala organisationer för att identifiera och stödja energifattiga hushåll. Detta kan inkludera platsbesök, individuellt anpassade rådgivningar och utbildningsinsatser för att hjälpa hushållen att minska sin energiförbrukning och kostnader.
- Lokala pilotprojekt kan användas för att testa och utveckla effektiva metoder för att nå och stödja energifattiga hushåll. Dessa projekt kan ge värdefulla insikter och erfarenheter som kan användas för att förbättra och anpassa rådgivningen.

2. Nationellt Stöd:

- Nationella myndigheter bör erbjuda metodhandböcker, utbildning och informationsmaterial riktat mot energifattiga hushåll. Detta kan inkludera prognoser och analyser om energifattigdomens omfattning och påverkan, vilket kan hjälpa lokala aktörer att planera och genomföra insatser effektivt.

- Nationella rådgivare kan erbjuda vägledning och support för lokala pilotprojekt, vilket säkerställer att de genomförs på ett effektivt och koordinerat sätt. Det är också viktigt att nationella myndigheter erbjuder kontinuerlig uppdatering och stöd för att säkerställa att rådgivningen är relevant och aktuell.

Slutsats

- Utredningens förslag om att dela upp rådgivningen i en nationell och lokal funktion har potential att möta direktivens krav och skapa en mer effektiv rådgivning. För att detta ska fungera krävs dock en noggrann balans där den lokala rådgivningens betydelse och kapacitet upprätthålls, samtidigt som nationella insatser erbjuder stöd och specialistkompetens. Tydlig finansiering, utbildning och samordning mellan olika aktörer är avgörande för att uppnå detta mål.
- Genom att kombinera nationella och lokala resurser och kompetenser kan energirådgivningen bli mer effektiv och anpassad till de specifika behoven hos olika målgrupper. Detta inkluderar att erbjuda stöd till energifattiga hushåll, förbättra samordningen med energiplanering och beredskapsarbete, och säkerställa att både lokala och nationella rådgivare har den nödvändiga kunskapen och verktygen för att utföra sina uppgifter på bästa möjliga sätt.

Ytterligare Rekommendationer

- För att ytterligare förstärka och effektivisera energirådgivningen, kan följande specifika åtgärder övervägas:

1. Utveckling av Nationella Standarder och Riktlinjer:

- Nationella standarder och riktlinjer för energirådgivning bör utvecklas för att säkerställa en enhetlig kvalitet och tillgänglighet över hela landet. Dessa standarder kan inkludera minimikrav för utbildning, certifiering av rådgivare och kvalitetskontroll av rådgivningstjänster.

2. Stärkning av Lokala Nätverk och Samarbeten:

- Lokala nätverk och samarbeten mellan energirådgivare, kommunala myndigheter, energibolag och frivilligorganisationer bör stärkas för att skapa en mer integrerad och effektiv rådgivning. Genom att dela erfarenheter och resurser kan dessa nätverk bidra till att förbättra kvaliteten och räckvidden av energirådgivningen.

3. Utveckling av Digitala Verktyg och Plattformar:

- Digitala verktyg och plattformar kan användas för att förbättra tillgängligheten och effektiviteten av energirådgivningen. Detta

inkluderar utveckling av användarvänliga webbsidor, mobilappar och online-verktyg som erbjuder information, rådgivning och självbetjäningstjänster för rådsökande.

4. Ökad Fokus på Utbildning och Kapacitetsuppbyggnad:

- Fortbildning och kapacitetsuppbyggnad för energirådgivare är avgörande för att säkerställa att de har den senaste kunskapen och verktygen för att utföra sina uppgifter. Nationella myndigheter bör erbjuda regelbundna utbildningar, workshops och tillgång till uppdaterade resurser.

5. Utveckling av Specifika Program för Energifattigdom:

- Specifika program och initiativ för att hantera energifattigdom bör utvecklas, inklusive riktade insatser för att stödja sårbara grupper. Detta kan inkludera ekonomiskt stöd, utbildning och teknisk assistans för att hjälpa hushållen att minska sin energiförbrukning och kostnader.

6. Kontinuerlig Övervakning och Utvärdering:

- Kontinuerlig övervakning och utvärdering av energirådgivningens effektivitet är viktig för att säkerställa att den uppfyller sina mål och levererar värde till rådsökande. Detta kan inkludera insamling av feedback från rådsökande, analys av rådgivningens påverkan och justeringar av strategier och metoder vid behov.
- Genom att implementera dessa rekommendationer kan energirådgivningen bli mer effektiv, tillgänglig och anpassad till de specifika behoven hos olika målgrupper. Kombinationen av nationella och lokala insatser, stödd av tydliga riktlinjer och standarder, kan bidra till att skapa en mer hållbar och energieffektiv framtid för alla.